

- DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM -

poročilo
o opravljenem obisku
na lokaciji

ZAVOD ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA KOPER

Pojasnilo: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: Varuh) v okviru izvajanja nalog in pooblastil po Zakonu o ratifikaciji opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Uradni list RS, št. 114/2006) v vlogi državnega preventivnega mehanizma (v nadaljevanju: DPM) obiskuje kraje odvzema prostosti. V skupini, ki izvede obisk, poleg predstavnikov Varuha praviloma sodeluje(jo) tudi predstavnik(i) pogodbenih nevladnih organizacij ter občasno tudi neodvisni izvedenci medicinske in drugih strok in prevajalci. Pravna podlaga za opravljanje nadzorov s strani DPM je predstavljena na spletni strani [Varuh kot državni preventivni mehanizem](#).

Pričujoče poročilo vsebuje le bistvene ugotovitve o obisku s predlogi za izboljšanje razmer oziroma odpravo nepravilnosti. Izdelano je bilo na podlagi poročila o obisku DPM in odzivnega poročila pristojnih. Namenjeno je objavi na spletni strani Varuha.

Osnovni podatki o lokaciji:

► **Tip lokacije:** javni, zavod za prestajanje kazni zapora¹ (v nadaljevanju: Zavod).

► **Kategorije oseb, ki jim je bila odvzeta prostost:** obsojenci in priporniki.

► **Uradna zmogljivost in dejanska zasedenost lokacije na dan obiska:** 110 oseb. Zavod razpolaga s 152 posteljami (od tega dvema bolniškima). Na dan našega obiska je bilo v Zavodu 117 oseb, torej le sedem nad uradno kapaciteto (29 pripornikov in 88 obsojencev). Dva obsojenca sta bila v času našega obiska na forenzični psihiatriji v Maribor, eden pa na prekinitvi prestajanja kazi zapora. Štirje obsojenci prestajajo kazen zapora na podlagi 12. člena Zakona o izvrševanju kazenskih (ZIKS-1), to je z zaporem ob koncu tedna.

Potek obiska in priprava poročila:

► Obisk je bil **najavljen in opravljen** dne 6. 11. 2013.

¹Za obsojence z območja sodnega okrožja Koper in obsojence z območja sodnega okrožja Ljubljana, če so obsojeni na kazen nad enim letom zapora ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega eno leto zapora, mlajše polnoletne obsojence (do 23. leta starosti) z območja sodnega okrožja Koper, če so obsojeni na kazen zapora do enega leta ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega enega leta zapora oziroma z območja sodnega okrožja Nova Gorica, če so obsojeni na kazen zapora nad šest mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega šest mesecev zapora, obsojence s sodnega okrožja Nova Gorica, če so obsojeni na kazen zapora nad šest mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega šest mesecev zapora, obsojence z območja sodnega okrožja Koper ne glede na višino izrečene kazni zapora, polnoletne obsojence z območja sodnega okrožja Koper in sodnega okrožja Ljubljana, če so obsojeni na kazen zapora nad eno leto in dva meseca ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega eno leto in dva meseca zapora; za pripornike, če je pripor odredilo Okrožno sodišče v Kopru.

► **Skupina za obisk:** trije predstavniki Varuha (namesnik varuhinje in dva svetovalca Varuha) ter ena predstavnica pogodbene nevladne organizacije iz Inštituta Primus. Pri obisku kot opazovalca sta prisostvovala tudi predstavnika češkega državnega preventivnega mehanizma. Dne 20. 11. 2013 je obisk s področja zagotavljanja zdravstvene oskrbe v Zavodu, opravil zunanji Izvedenec.

► **Vsebina obiska:** sprejela nas je v. d. direktorica Zavoda. Ob obisku smo opravili pregled bivalnih prostorov Zavoda, vključno s skupnimi prostori, ambulanto, delavnico, kuhinjo in skladiščem ter se ob tem pogovorili z vsemi zaprtimi osebami, ki so to želele, brez prisotnosti drugih oseb. Sledil je še zaključni razgovor z vodstvom, na katerem so bile predstavljene najbolj bistvene ugotovitve na podlagi tokratnega obiska.

► **Poročanje:** poročilo o obisku smo po pošti posredovali Generalnemu uradu Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (v nadaljevanju: Generalni urad URSIKS), zavodu pa v vednost 23. 12. 2013, skupaj s predlogom, da ga obravnava ter nam v roku 30 dni sporoči njegova stališča; tozadevni odgovor smo prejeli 23. 1. 2014, torej 31. dan po odpremi.

► DPM je posebej pohvalil

- da Zavod sprotne okvare in popravila vodi v evidenci prijav okvar, katera se odpravljajo sprotno,
- da so sanirali poškodovana vrata v sanitarije v bivalnem prostoru številka 213 v priporu. Prav tako so sanirali razbito steklo vrat v dveh delavnicah JGZ in poškodovana vrata sanitarij v delavnici številka 2,²
- da so priporniki pohvalili odnos zaposlenih,
- da je delo zagotovljeno tudi več kot polovici pripornikov,
- da so vsaj v nekatere aktivnosti vključeni tudi priporniki,
- v delu poročila v poglavju »Obsojeniški del« na delo in odnos pravosodnih policistov nismo slišali pritožb.
- da DPM ne ugotavlja prekomerne uporabe prisilnih sredstev in strožjih ukrepov zoper zaprte osebe,
- da domska skupnosti sedaj poteka po oddelkih (zaprti oddelek, polodprti oddelek in odprti oddelek) ter tudi v delavnici. Ta je organizirana enkrat mesečno (drugo ali tretjo sredo v mesecu) med 13.00 in 15.00 uro in v njej sodelujejo v. d. direktorica, strokovni delavci in v delavnici tudi direktor JGZ.³

² DPM je odpravo navedenih poškodb preveril in ugotovil, da so bile le te dejansko odpravljene.

³ DPM ocenjuje, da je takšna sprememba organizacije oziroma izvedbe domske skupnosti pozitivna, saj so v tem primeru na domski skupnosti prisotni obsojenci ločeno po oddelkih (manjše skupine), kar omogoča lažje zaznavanje in odpravljanje morebitnih težav v posameznem oddelku. Pozitivno je tudi to, da gredo člani skupine tudi v delavnice in se tako tudi obsojencem, ki delajo vedno omogoči, da (lahko) sodelujejo na domski skupnosti.

DPM: predlagamo, da se proučijo možnosti, da se tudi v te prostore namesti zavesa, ki bo omogočala zatemnitev prostora, kot je to bilo oziroma je urejeno v bivalnem prostoru številka 256.⁴

Generalni urad URSIKS: sporočamo, da v zavodu že potekajo aktivnosti za namestitvev tudi ostalih zaves, ki bodo omogočale zatemnitev tudi v ostalih bivalnih prostorih, ki imajo strešno okno.

DPM: poleg vzpostavitve »evidence prijav okvar« predlagamo, da tudi zaposleni sami pogosteje opravljajo preglede bivalnih prostorov in takšne poškodbe tudi evidentirajo ter, da se poskrbi za sprotno odpravo le teh.⁵

Generalni urad URSIKS: sporočamo, da je zavod poškodovana vrata sanitarij v večini saniral, sprotne okvare oz. poškodbe pa se rešujejo postopoma in sprotno. Zavod se sicer trudi poiskati načine, da bi se namerno uničevanje inventarja bodisi preprečevalo v največji možni meri oz. zmanjšalo in bo tudi v bodoče namenjalo svojo pozornost k vzdrževanju inventarja, da bo objektivna slika o vzdrževanju objekta dobra.

DPM: predlagamo, da se pravosodne policiste opozori na strokovno in profesionalno komuniciranje z zaprtimi osebami, tudi če katero zaprto osebo poznajo.⁶

Generalni urad URSIKS: soglaša s priporočilom Varuha, da mora biti način komunikacije pravosodnih policistov do zaprtih oseb profesionalen in spoštljiv. Tako v procesu usposabljanja že dalje časa postavljamo vikanje kot enega od temeljev ustrezne komunikacije med uradno osebo in stranko v postopku (zaprto osebo), ki mora poleg formalnega vikanja vsebovati tudi ustrezen nivo spoštljive in korektno komunikacije, tako na verbalnem kot neverbalnem področju. Kljub vztrajnemu poudarjanju pomembnosti vidika komuniciranja, pa še vedno občasno prihaja do drugačnega ravnanja s strani posameznih javnih uslužbencev. V zavodu bo v bodoče opozarjanje na dostojno komunikacijo del tematike

⁴ Je pa bilo žal ugotovljeno, da je bilo dejansko upošteveno le priporočilo o namestitvi zaves za zatemnitev v bivalnem prostoru številka 256, niso pa bile nameščene zaves za zatemnitev v bivalnih prostorih številka 255, 257 in 258, ki imajo ravno tako »strešno okno«, kot ima to bivalni prostor številka 256. Tako smo v bivalnih prostorih številka 255, 257 in 258 ponovno videli, da so na teh »strešnih oknih« zaradi zatemnitve nameščene različne stvari, kot so to odeje, rjuhe ipd.

⁵ Prav tako je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da so v več bivalnih prostorih (tudi v sobah pripornikov) ponovno poškodovana vrata v sanitarije.

⁶ Med pregledom bivalnih prostorov smo se tudi pogovorili z zaprtimi osebami, ki so to želele. Večjih pritožb ob tem nismo zaznali, morda le to, da nekateri pravosodni policisti zaprte osebe tudi tikajo.

rednih operativnih sestankov
pravosodnih policistov.

DPM: predlagamo, da se v vseh bivalnih prostorih zamenjajo žimnice oziroma pene, ki so brez prevleke.⁷

Generalni urad URSIKS: Zavod bo prav tako sledil priporočilu in zamenjal dotrajane žimnice v vseh bivalnih prostorih.

DPM: predlagamo, da zaposleni Zavoda opravijo pregled prostorov in na podlagi tega določijo prioritete za naslednje pleskanje.⁸

Generalni urad URSIKS: pojasnjujemo, da bo pleskanje zavoda v letu 2014 potekalo po planu in postopoma glede na nujnost (umazanost sten) posameznega oddelka.

DPM: prosimo za pojasnilo, kako oziroma na kakšen način se zaprtim osebam omogoča nakup prehranskih dopolnil (proteinov) v drugih zavodih.⁹

Generalni urad URSIKS: sporočamo, da je praksa po zavodih različna, saj nekje dovoljujejo le nakupe v kantini, medtem ko v Zavodu za prestajanje kazni zapora Ljubljana, Oddelku Novo mesto, Oddelku Murska Sobota in Oddelku Nova Gorica lahko zaprte osebe dobijo prehranska dopolnila tudi preko paketov. Problematika bo obravnavana na kolegiju generalnega direktorja, z namenom poenotenja možnosti nabave oziroma nakupa prehranskih dopolnil (proteinov).

DPM: prosimo za pojasnilo ali so priporniki, ki delajo dejansko prikrajšani za uporabo telovadnice.¹⁰

Generalni urad URSIKS: odgovarjamo, da je po dnevnem redu Zavoda možnost uporabe telovadnice, za pripornike, ki ne delajo enkrat na teden, medtem ko imajo priporniki, ki delajo možnost uporabe telovadnice dvakrat tedensko in sicer v terminih: 1. izmena ob torkih med 13.30 in 15.30 uro in ob nedeljah med 12.45 in 14.45 uro; II. izmena ob ponedeljkih med 10.00 in 12.00 uro in ob nedeljah med 12.45 in 14.45 uro.

⁷ Pri pregledu bivalnega prostora številka 242 (ta v času obiska sicer ni bil v uporabi oziroma vanj ni bila nameščena nobena zaprta oseba) je bilo ugotovljeno, da so na posteljah nameščene žimnice oziroma le pene brez prevlek.

⁸ Ob pregledu prostorov pripora je bilo ugotovljeno, da bi bilo nekaj le teh potrebnih pleskanja.

⁹ V razgovorih s priporniki je bilo ugotovljeno, da je nakup prehranskih dopolnil (proteinov) mogoč le preko kantine, čeprav naj bi bilo v drugih zavodih to omogočeno tudi na drug način (preko paketov).

¹⁰ Ob obisku so priporniki, ki delajo izpostavili, da so zaradi tega prikrajšani za možnost rekreacije oziroma lahko telovadnico uporabljajo samo enkrat.

DPM: predlagamo, da Zavod tudi v prihodnje skrbi za čim večje vključevanje zaprtih oseb v prostočasne aktivnosti.

Generalni urad URSIKS: sporočamo, da kot dragoceno smatramo pohvalo DPM glede zagotavljanja dela zaprtim osebam. Zavod se bo tudi v bodoče trudil zagotavljati delo čim večjemu številu zaprtih oseb, kar zagotovo vpliva na splošno prestajanje kazni zapora in pripora.

DPM: predlagamo, da se predstavitev življenja zaprtih oseb v Zavodih morda prenese tudi na druge zavode in medijske hiše.¹¹

Generalni urad URSIKS: pojasnujemo, da seveda tovrstne aktivnosti spodbujamo tudi na drugih lokacijah. V kolikor bodo prišle pobude s strani lokalnih radijskih postaj tudi na drugih območjih delovanja naših zavodov, pa želimo opozoriti, da so zavodi avtonomni pri odločanju, kakšne aktivnosti organizirajo za zaprte osebe, tudi glede na trenutne želje in interes zaprtih oseb. Pri tem moramo izpostaviti, da odziv javnosti ne sme biti kriterij pri odločanju, kaj sprejemati in kaj ne, kriterij morajo biti strokovni razlogi in v obziru mora biti predvsem interes zaprtih oseb. Zato na Generalnem uradu ne podpiramo odločitve zavoda, da so prav zaradi odziva javnosti, prekinili s sprehajanjem psov in pohodništvom, pozdravljamo pa, da nameravajo to ponovno vzpostaviti.

DPM: vzpodbujamo, da Zavod obnovi prakso sprehajanja psov in omogočanja obiskovanja hribov.

Generalni urad URSIKS: pojasnujemo, da v zavodu za spomladi načrtujejo ponovno vzpostavitev aktivnosti, kot so sprehajanje psov in pohodništvo.

DPM: menimo, da bi morala biti sedežna garnitura v čakalnici primerna za odrasle.¹²

Generalni urad URSIKS: Zavod bo prav tako proučil možnost montaže koles na bolniški postelji v delovnih prostorih ambulante in tako omogočil pristopanje

¹¹ V aprilu 2013 so člani radia Capris na odprtem oddelku v bivalnem prostoru uredili radijski studio, iz katerega so med 6.00 in 10.00 uro v živo vključili v sicer redno dnevno oddajo tega radia »KIKIRIKI«. V oddaji sta sodelovala dva obsojenca. Radijska voditelja sta v oblačilih obsojencev igrala košarko na zavodskem igrišču (posnetek celotne oddaje je objavljen na spletni strani radia Capris). Kot je pojasnila v.d. direktorica, je bil odziv javnosti pozitiven, saj je med drugim društvo Solinarji zatem Zavodu podarilo devet nogometnih žog. Tudi to je eden izmed načinov za ohranjanje stikov zaprtih oseb z zunanjim svetom in hkrati spoznavanja življenja za zaporski zidovi.

¹² Ekspert ugotavlja, da je prostor čakalnice dokaj majhen, zato je občutek v njej utesnjen. To je zelo dobra podlaga za prenos kapljičnih infekcij, ki se prenašajo med govorjenjem, kašljanjem in kihanjem. Sedežna garnitura je sestavljena iz nekaj malih stolov brez naslona, kar je po njegovem mnenju, bolj primerno za otroke kot za odrasle ljudi.

pacientu z vsake smeri. Ob tem poudarjamo, da se v nujnih primerih nujnim enotam vedno omogoči vnos premične postelje ali vozička.

DPM: menimo, da bi morala biti v čakalnici mobilni voziček, v delovnih prostorih pa ležeči voziček na kolesih, da se pri nepričakovano nujnem stanju pacientu pristopi z vsake strani.¹³

Generalni urad URSIKS: Zavod bo prav tako proučil možnost montaže koles na bolniški postelji v delovnih prostorih ambulate in tako omogočil pristopanje pacientu z vsake smeri. Ob tem poudarjamo, da se v nujnih primerih nujnim enotam vedno omogoči vnos premične postelje ali vozička.

DPM: menimo, da medicinska sestra, ki dela pri stomatologu, ne more nadomestiti dela medicinske sestre na področju splošne medicine.¹⁴

Generalni urad URSIKS: pojasnjujemo, da omenjena asistentka stomatologije ni opravljala dela in naloge splošne medicinske sestre oziroma nikoli tudi ni nadomeščala medicinskih sester Zavoda za prestajanje kazni zapora Koper. Zdravstveni dom Koper, ki opravlja zdravstveno dejavnost v zavodu, zagotavlja medicinsko sestro v okviru tima splošnega zdravnika v času obratovanja splošnega zdravnika, zaradi bolniških odsotnosti zavodskih medicinskih sester pa je zavod zaposlil zunanjo medicinsko sestro za nemoteno delo v ambulanti.

DPM: menimo, da so velike težave in zapleti pri zdravljenju okuženih s HCV in HIV/AIDS, bi bil zelo potreben individualni pristop, da se doseže tako diagnoza, kakor tudi morebitno izboljšanje psihofizičnega stanja pacienta.¹⁵

Generalni urad URSIKS: pritrjujemo, da mora zdravnik zaprto osebo obravnavati individualno, v skladu s pacientovo pravico do varstva zasebnosti in varstva osebnih podatkov, kakor je že dosedanja praksa v zavodu. Hkrati dodajamo, da

¹³ Zdravniška ordinacija je v obliki romboida. V njej je tudi medicinska dokumentacija, ob steni voziček za pregled in morebitni EKG ter za oskrbo pacienta. Vse skupaj je zelo utesnjeno in brez »manevrskega« prostora, potrebnega za katerokoli nepričakovano nujno stanje.

¹⁴ V času obiska Izvedenca je opravljala delo medicinska sestra iz Zdravstvenega doma Koper, sicer asistentka pri stomatologu, ne pa pri zdravniku splošne medicine. Dve medicinski sestri, ki sta zaposleni v Zavodu sta že dalj časa v bolniškem staležu.

¹⁵ Medicinsko osebje je izpostavilo je veliko problemov z osebami odvisnih od drog. Nekateri med njimi so okuženi z virusom, ki povzroča HCV (Hepatitis C Virus) in hkrati s HIV (Human Immunodeficiency Virus), katerega posledica je AIDS (Acquired Immune Deficiency Syndrome). Ta stanja so dejansko kot koinfekcija. Eni so s tem seznanjeni, drugi spet niso in se ne želijo seznaniti! Največji problem pri teh dogodkih je, da je HCV asimptomatska bolezen in je za natančno diagnozo

poteka v zavodih za prestajanje kazni zapora preprečevanje HIV/aidsa in hepatitisa ter drugih okužb skladno s Strategijo Preprečevanja in obvladovanja okužbe s HIV sprejeto na Vladi Republike Slovenije. Pojasnujemo, da v zavodih za prestajanje kazni zapora k obravnavi odvisnosti pristopamo z različnimi modeli pomoči uživalcem psihoaktivnih snov zato je predpisana substitucija le del obravnave v nizkopraznem programu, ki vključuje tudi osveščanje zaprtih oseb o tveganih vedenjih in možnih načinov okužbe, o zaščiti pred okužbo in spodbujanje k testiranju na HIV in hepatitise. Zaprtim osebam se omogoča tudi vključevanje v različne psihosocialne programe pomoči, ki jih izvajajo strokovni delavci (pedagogi, socialni delavci, psihologi) v zavodih. Zaprte osebe skušajo spodbujati k vzpostavljanju dnevnega ritma z delom, izobraževanjem, aktivnim preživljanjem prostega časa ter k ponovnemu vzpostavljanju kontaktov s svojci. Spremembe se skušajo doseči tudi na osebnostnem nivoju z načinom premagovanja življenjskih težav, odnosom do sebe in drugih, razvijanjem samospoštovanja, obvladovanjem impulzivnega vedenja ter postavljanjem ciljev za nadaljnjo obravnavo, med katere sodi tudi usmerjanje in motiviranje za vključitev v komuno po prestani kazni. S tem namenom se strokovni delavci povežejo tudi z zunanjimi organizacijami že v času prestajanja kazni in skupaj z zaprto osebo načrtujejo obravnavo, ki se nadaljuje po prestani kazni.

DPM: Izvedenc meni, da je terapija substitucije za droge samo podaljšuje agonijo izgubljenega, zato je smisel zdravljenja od odvisnosti v preoblikovanju

Generalni urad URSIKS: pojasnjuje, da je predpisovanje terapije izključno v pristojnosti ambulante za odvisnike. Da je zloraba benzodiazepinov v populaciji

potrebna biopsija jeter. Ta poseg eni enostavno odklonijo in se življenjsko nevarni problemi okužbe širijo naprej.

življenja, kar je dejansko mogoče samo v komuni.¹⁶

uživalcev drog resen javnozdravstveni problem tudi izven zaporov ugotavljajo številni strokovnjaki med katerimi sta tudi dva slovenska strokovnjak, ki sta v lanskem letu objavila v Zdravniškem vestniku priporočila za postopno ukinjanje oziroma zniževanje terapij z benzodiazepini. Nadalje pojasnujemo, da terapijo, ki jo pripravi medicinsko osebje, v zavodu delijo pravosodni policisti zaradi kadrovske okrnjenosti in bolniške odsotnosti medicinskega osebja.

DPM: stanje depresije je uvertura v morebitni samomor, zato je pacientu dobro prisluhniti, ker ima največkrat prav.

DPM: predlaga, da Zavod poskrbi, da bodo prevodi hišnega in dnevnega reda v italijanskem (in po potrebi angleškem jeziku) nameščeni v bivalne prostore, ko bodo tam nameščeni tujci.

Generalni urad URSIKS: sporočamo, da je zadeva v realizaciji.

¹⁶ Odvisni od drog (Heroin, Kokain) se v Zavodu, tako kot drugod, zdravijo s substitucijama Metadon in Suboxon. Odvisni od alkohola prejemajo dve uspavali, Dormicum ali Sanval v velikih količinah. Če pride do pojava delirantnega stanja, se pacienta hospitalizira v Bolnišnici Izola. Med vsemi skupaj se je razcvetela preprodaja zdravil za cigarete.